

Självständigt arbete (examensarbete), 15 hp, för
Grundlärare med inriktning mot arbete i fritidshem
VT 2018

Elevens upplevelse av meningsfullhet i fritidshemmet

En kvalitativ studie om varför 10-12 åringar
inte stannar i verksamheten

Lord Adam Bäck

Författare

Lord Adam Bäck

Titel

Elevers upplevelse av meningsfullhet i fritidshemmet

En kvalitativ studie om varför 10-12 åringar inte stannar i verksamheten

Handledare

Madeleine Beckman Arenhill

Examinator

Barbro Bruce

Abstract

Syftet med studien är att utifrån begreppet meningsfull fritid förstå varför några 10- till 12 åringar inte stannar kvar i fritidshemmet. Kvalitativa intervjuer redogör för *elevers perspektiv* kring hur de upplever meningsfullhet på fritiden. För att eleverna ska uppleva meningsfullhet i fritidshemmet visar resultatet att de vill, anpassa fritidshemmet för äldre elever, spendera mer tid tillsammans med sina kompisar, höra till normen, det vill säga några elever upplever en sårbarhet om de stannar i fritidshemmet när de blir äldre. Eleverna slutar i hög grad när de inte upplever dessa förutsättningar till en meningsfull fritid i verksamheten.

Ämnesord/

Delaktighet, elevers perspektiv, fritidshem, inflytande, lärare, meningsfullhet.

Innehåll

1. Inledning och bakgrund	6
1.1. Syfte och forskningsfrågor	10
2. Litteraturgenomgång.....	11
2.1. Historisk genomgång	11
2.2. Fritidshemmet som kompletterar	12
2.3. Möjligheter att skapa en meningsfull verksamhet	12
2.4. Fritidshemmets dilemman	14
2.5. Kamraternas betydelse.....	15
3. Teoretiska utgångspunkter.....	17
3.1. Salutogena teorin	17
3.1.1. Hanterbarhet	17
3.1.2. Begriplighet	18
3.1.3. Meningsfullhet.....	18
3.2. Elevers perspektiv.....	18
4. Metod.....	19
4.1. Val av metod.....	19
4.1.1. Kvalitativa metoder	19
4.1.2. Samtalspromenad	20
4.1.3. Fokusgrupper	20
4.1.4. Inspelning av intervjuer	20
4.2. Urval	21
4.3. Genomförande	21
4.3.1. Samtalspromenad	22
4.3.2. Intervju i fokusgrupp	22
4.4. Etiska ställningstaganden	22

4.5. Bearbetning av material	23
4.6. Metodkritik	23
4.6.1. Fokusgruppintervjun.....	23
4.6.2. Ljudinspelning	24
4.6.3. Studiens validitet	24
5. Resultat och analys	25
5.1. "En chans att bli en bra person"	25
5.1.1. "Vara tillsammans med sina kompisar"	26
5.1.2. "Vi är tillräckligt stora att gå hem själv"	29
5.1.3. "Reglerna är tråkiga"	30
5.1.4. "Går du fortfarande på fritids?"	32
5.2. Sammanfattning.....	33
6. Diskussion.....	35
6.1. Tid till meningsfulla aktiviteter	35
6.2. Kompisar på fritids	36
6.3. Elevernas inflytande i verksamheten	37
6.4. Sammanfattning	37
6.5. Förslag till vidare forskning	38
Referenser.....	39
Bilaga 1. Samtyckesblankett	42
Bilaga 2. Frågeställningar; Samtalspromenad samt intervju.....	43

1. Inledning och bakgrund

Från tidig morgon till sen kväll erbjuds elever en meningsfull fritidshemsverksamhet. Men vad innebär det att erbjuda elever en meningsfull fritid och vem är fritidshemmet avsett för? Fritidshemmet är en pedagogisk verksamhet för elever från 6 års ålder till och med vårterminen det år de fyller 13 år (SFS 2010:800). Fritidshemmet kompletterar utbildningen i förskoleklass och skola samt gör det möjligt för vårdnadshavare att arbeta och studera. I skollagen (2010:800) kapitel 14 står det att ”fritidshemmet ska stimulera elevernas utveckling och lärande samt erbjuda dem en meningsfull fritid och rekreation”.

Skolverket (2016) visar statistik att nästan en halv miljon elever är inskrivna i fritidshem. Majoriteten inskrivna elever i fritidshem är mellan 6 till 9 år gamla medan andelen elever i åldern 10 till 12 år är jämförelsevis låg.

Tabell 1. Andel elever i befolkningen inskrivna i fritidshem 2016

Ålder	9 år	10 år	11 år	12 år
2016	78,9%	38,2%	18,2%	7,5%

Skolverket (2016)

Denna studie genomförs för att förstå varför en övervägande del elever mellan 10–12 år inte behåller sin plats på fritidshemmet. Eftersom fritidshemmet ska erbjuda eleverna en meningsfull fritid samt komplettera undervisningen i förskoleklass och skola är det en komplex fråga att skapa en förståelse kring.

En risk kan vara att fritidshemmet upplevs som en förlängd skoldag om fritidshemmet kompletterar det lärande och den utveckling som sker inom ramen för skolan. Exempelvis kan fritidshemmet röra sig utanför denna ram i något eleverna finner meningsfullt, som ett datorspel. Tillsammans kan eleverna resonera samt argumentera hur de kan ta sig till nästa nivå i spelet. Det skulle även kunna innebära att eleverna måste söka information på Internet för att på så vis få kunskaper hur man tar sig till nästa nivå. Ett resonerande, argumenterande samt ett informationssökande som leder till frågeställningar som; Var och hur kan jag som elev få kunskaper att nå nästa nivå? Det är lärarna i fritidshemmet som tillsammans med eleverna skapar dessa möjligheter till lärande och utveckling

genom att på ett spontant och informellt sätt utgå från det eleverna anser meningsfullt (Jensen 2011). Ur elevernas perspektiv kan exempelvis en spontan pingisturnering handla om att utse en vinnare. I ett utvecklingsperspektiv kan det handla om att eleverna utvecklar sin koordination samt motoriska färdigheter. Även elevernas sociala samt relationsskapande färdigheter utmanas genom att argumentera för eller emot vilka regler som ska råda. Det kan handla om demokratiska värderingar och normer, att eleverna får möjlighet att förhålla sig till samt förhandla om regler för att på så vis vara delaktig i en grupp (Ihrskog 2006).

Undervisningen i fritidshemmet kompletterar förskoleklassen och skolan genom att lärandet i högre grad ska vara situationsstyrt. (Skolverket 2017, s. 24)

Exemplet ovan beskriver ett scenario där en demokratisk process i fritidshemmet mycket väl kan komplettera undervisningen i skolan. En möjlig väg till en ökad förståelse om demokratiska värderingar kan ske när elever deltar i demokratiska processer. Med en syn på att varje elev ska nå så långt som möjligt i sin utveckling bör elevernas intressen stimuleras även utanför skoltid (Rohlin 2001). En vedertagen uppfattning bland skolans personal är att fritidshemmet kompletterar skolan, men sanningen är att även motsatsen gäller, det vill säga att skolan kompletterar fritidshemmet. I en samverkan mellan lärare i skolan och fritidshem kan undervisning i båda verksamheterna bidra till att eleverna får möjlighet att lära sig ett likvärdigt innehåll men ur olika perspektiv (Orwehag & Olsson 2011).

Dagens fritidshemsverksamhet handlar i mångt och mycket om att skapa en meningsfull verksamhet efter elevernas intressen. I *Allmänna råd för fritidshem* (2014) förtydligas att lärare i fritidshemundervisningen kan bidra med sin kompetens för att på så vis ge eleverna en alternativ väg till en kompletterande undervisning, det vill säga en anpassad undervisning efter elevernas behov, intresse och kunskapsnivå (Skolverket 2017).

En meningsfull verksamhet kretsar idag mycket kring en respekt för elevernas behov av omsorg, trygghet samt tillsyn. En del av fritidshemmets uppdrag innebär att eleverna ska ges möjlighet till inflytande samt delaktighet för att på så vis utveckla samt anpassa verksamheten till det eleverna anser meningsfullt (Skolverket 2017, Barnkonventionen 2009). Att erbjuda eleverna en meningsfull fritid innebär att man måste ha en kännedom om vad eleverna anser är meningsfullt. Skolinspektionen (2010) påpekar i en

kvalitetsgranskning att nästan 40% av elever i 10 års åldern anser att förutom kompisarna är inget bra i fritidshemsverksamheten. Slutsatsen i granskningen är att många fritidshem behöver erbjuda eleverna fler planerade samt varierande aktiviteter. Tyvärr framgår det inte tydligt i granskningen vad de äldre eleverna tycker är meningsfullt. I fritidshemmet är det därför viktigt att alla elever får möjlighet att uttrycka sig. Barnkonventionen (2009) framhåller i artikel 3 att barn har rätt till en adekvat omsorg där myndigheter tar hänsyn till barnens välfärd. I artikel 12 understryks barns rättighet till att göra sig hörd, även att barn ges möjligheter att framföra sina åsikter (a.a.). När det handlar om vad som anses meningsfullt kan det vara väldigt individuellt. Det kan innebära svårigheter för lärare i fritidshem att ta hänsyn till elevernas önskemål om aktiviteter särskilt om det finns många elever men få lärare på samma avdelning. Det är sällan avdelningar är anpassade till de äldre eleverna på grund av en låg andel äldre elever i verksamheten. Ofta delas fritidshemmen upp i två avdelningar; en där de allra yngsta går samt en för årskurs 2 och uppåt (Skolinspektionen 2010).

Att erbjuda aktiviteter innebär inte per definition att tvinga elever till att delta. Tvingas elever att delta i en aktivitet är det stor sannolikhet att de finner det mer intressant med sådant som lärarna inte planerat. Lärarna behöver ta elevernas inflytande och delaktighet i verksamheten på större allvar (Skolinspektionen 2010). Exempelvis kan somliga elever finna en tipsrunda i skogen vara både avkopplande och meningsfull. För att eleverna ska finna sin tid i fritidshemmet meningsfull är det en förutsättning ”att eleverna görs delaktiga och får inflytande över utformningen av verksamheten” (Prop. 2009/10:165. 2010, s. 404). Upplevelse av elevinflytande och delaktighet kan också vara väldigt individuellt. Hur eleverna beskriver sin tid i verksamheten blir intressant eftersom lärare bör vara aktsamma och lyhörda genom att inte ta för givet att alla elever har samma intresse för ett likvärdigt inflytande i verksamheten.

För elever i grundskolan råder skolplikt medan verksamheten i fritidshemmet är frivillig. Skollag och läroplan säger att verksamheten ska bidra till att eleverna får en meningsfull fritid, men är verksamheten meningsfull ur elevernas perspektiv? Kan bidragande orsaker till varför elever slutar helt enkelt vara för att de inte finner någon mening i det verksamheten erbjuder. Eller anser de att fritidshem är meningsfullt men spenderar hellre sin tid med andra göromål, eller finns det andra förklaringar? Med denna studie hoppas

jag kunna belysa nya kunskaper om vad eleverna anser är meningsfullt samt bidra med dessa kunskaper för att anpassa verksamheten till 10-12åringar.

1.1. Syfte och forskningsfrågor

Syftet med studien är att utifrån begreppet meningsfull fritid förstå varför många 10- till 12-åringar inte stannar kvar i fritidshemsverksamheten. För att uppnå syftet ska studien besvara följande frågor:

Hur beskriver några 10- till 12-åringar innebörden av en meningsfull fritid?

Vad anser dessa elever att verksamheten bör erbjuda för att de ska uppleva meningsfullhet?

2. Litteraturgenomgång

I denna del presenteras tidigare forskning som visar hur definitionen av meningsfullhet i fritidshemsverksamheten historiskt sett förändrats; från en tid då eleverna erbjöds en meningsfull fritid parallellt med vårdnadshavarnas behov av att arbeta eller studera, till att erbjuda eleverna en verksamhet som är anpassad efter vad eleverna anser meningsfullt. För att förstå begreppet meningsfullhet inleds genomgången med en historisk inblick i verksamheten. Därefter presenteras begreppet meningsfullhet ur olika perspektiv för att synliggöra olika faktorer som påverkar verksamheten samt elevernas möjligheter till en meningsfull fritid.

2.1. Historisk genomgång

I slutet av 1800-talet skedde snabba förändringar i samhället vilket innebär att barns utbildning måste anpassas för deras framtida yrkes- samt fritidsliv. I slutet av 1800-talet uppkom arbetsstugan, verksamhetens syfte var riktad till en specifik målgrupp; Fattiga barn som under sin fritid drev omkring i staden. Syftet var att förebygga kriminalitet genom att barnen motiverades till utbildning som skulle generera ett arbete de ansåg meningsfullt. Begreppet *fritid* kan då diskuteras hur fri den var med tanke på att barnens fria tid skulle styras i en pedagogisk verksamhet (Rohlin 2001).

Under 1930-talet skiftade arbetsstugan namn till eftermiddagshem. Eftermiddagshemmet var en mer fri verksamhet där barnens utevistelse och lek fick en större roll. Gemensamt för verksamheterna var att barnens fria tid skulle styras för att förebygga kriminalitet. Det lades även stor vikt vid att barnen skulle lära sig gott bordsskick, läsa läxor och passa tider. Under 1960-talet blev begreppet fritidshem vanligare. Man kunde vid den här tiden för första gången utbilda sig till fritidspedagog för att arbeta i fritidshem (Rohlin 2001).

Under 1990-talet skedde stora förändringar. Statens makt och ansvar decentraliseras vilket innebär att kommuner istället fick större ansvar för sina skolor och därmed också fritidshemmet (Rohlin 2001). Eftersom skolan ska vara likvärdig för alla kan barnens utbildning ytterligare anpassas för att göras meningsfull. Likvärdig utbildning betyder inte per automatik att utbildning ska bedrivas på samma vis för alla. Tanken var dels att kommunernas lokala förhållanden dels att kommunernas syn på elevernas individuella förutsättningar kunde skapa möjligheter till en likvärdig utbildning (Rohlin 2001).

Tidigare hade skolan varit den lärande, pedagogiska miljön där barnet lär och utvecklas men nu blev det mer uttalat att fritidshemmet ska komplettera skolan. Med en syn på att varje barn ska nå så långt som möjligt i sin utveckling behöver även hänsyn tas till var barnet befinner sig efter skolan (a.a.).

2.2. Fritidshemmet som kompletterar

Meningsfullhet i fritidshemmet har tidigare lagt stor vikt vid att fostra eleverna inför vuxenlivet, hjälpa vårdnadshavare med en tillsyn för att sedan övergå till en meningsfull pedagogisk verksamhet (Rohlin 2001). Decentraliseringen som ägde rum under 90-talet kan vara ett tydligt exempel på kommunernas möjlighet att dels anpassa utbildningen efter rådande lokala villkor. Dels skapa möjlighet för eleverna att påverka samt ta ansvar för sin egen utbildning (Rohlin 2001).

Förutsättningar för en meningsfull verksamhet innebär att lärare bör vara lyhörda genom att inte ta för givet att alla elever vill ha ett likvärdigt ansvar i verksamheten. Inflytande och delaktighet kan vara elevernas önskan om en aktivitet de anser meningsfull. Risken är att personalen, utifrån sina egna intressen och kunskaper ramar in villkoren för aktiviteten. Det är inte alls säkert att dessa regler och villkor är vad eleverna hade tänkt sig (Andishmand 2017).

Lärare upplever att det har skett en förändring från hur elevgruppen fungerade på 90-talet till hur dagens grupp fungerar i fritidshem (Andishmand 2017). Tidigare motiverade eleverna varandra, hade högre studiemotivation samt att vårdnadshavare hade förväntningar på sina barn att lyckas med studierna. Vårdnadshavare är idag mer kritiska till regler, innehåll samt verksamhetens utformning (a.a.). Varför denna typ av förändring inträffat är inte så förvånande. Det kan tolkas som ett bevis på att eleverna faktiskt får inflytande samt är delaktiga i sin utbildning. Eleverna växer så småningom upp, bildar egna familjer samt är mycket medvetna om sina möjligheter att påverka utbildningen för sina barn.

2.3. Möjligheter att skapa en meningsfull verksamhet

Stora barngrupper, tider som ska samordnas samt pedagogernas egna arbetstider bidrar även till hur lärarna anpassar verksamhetens planering (Saar, Löfdahl och Hjalmarsson 2012). Det ligger även en problematik i relation till elevernas hemgång och planerade

aktiviteter. Utflykter kan på så vis vara för dem som ska lämna fritidshemmet sent på dagen medan de som ska hem tidigare får stanna kvar i fritidshemmets område (Andishmand 2017).

Uppdraget att skapa utrymme för elevernas delaktighet samt inflytande i verksamheten är främst lärarnas ansvar. Men det förekommer en viss problematik för lärarna att fullt ut uppfylla verksamhetens uppdrag. Utöver de arbetsuppgifter som åligger fritidshemmets verksamhet finns en faktor att ta hänsyn till. Det kan till exempel gälla lärarnas arbetsuppgifter under skoldagen då ingen fritidsverksamhet bedrivs. Organisatoriskt finns det en samverkan mellan skola och fritidshem som ofta innebär att lärare i fritidshem har en stor del av sin arbetstid förlagd i skolan. I en studie visas att utifrån barnens bästa planeras skoldagen gemensamt mellan lärare i skola samt fritidshem (Andishmand 2017).

Andishmand (2017) beskriver hur hastiga beslut tas i form av att lärare i fritidshem täcker upp för kollegor i skolan som inte har möjlighet att utföra sina arbetsuppgifter. Studien visar att det är fritidshemmets planering som måste anpassas om kollegor i skolan behöver stöd (a.a.). Att skolan prioriteras framför fritidshemmet blir tydligt i det Skolinspektionen (2010) rapporterar. Skolinspektionen (2010) påpekar att många fritidshem i större utsträckning behöver erbjuda eleverna en meningsfull fritid genom att planera varierade aktiviteter eleverna finner meningsfullt.

En konsekvens av att skolans verksamhet prioriteras kan å ena sidan leda till en ökad trygghet hos eleverna eftersom det innebär dels ökad personaltäthet dels att eleverna har kännedom om personalen. Å andra sidan är frågan hur lärare i fritidshem orkar, eller snarare med vilken kraft lärarna i fritidshemsverksamheten kan utveckla samt anpassa möjligheterna till att skapa en meningsfull fritid för eleverna. En samverkan är minst lika viktigt i fritidshemmet för att personalen ska ha möjlighet att se och möta alla elever.

Om lärare i fritidshem har arbetsuppgifter där de på något vis är delaktiga i skolans undervisning framträder det en viss tvetydighet (Saar, Löfdahl & Hjalmarsson 2012). Å ena sidan kan lärare i fritidshem få en inblick i skolans värld, å andra sidan behöver erfarenheter och upplevelser under skoltid inte vara av god karaktär. En positiv konsekvens blir att lärare i fritidshem får större möjligheter att skapa relationer till elever. En annan gynnande konsekvens kan vara att det stoff skolans undervisning innehåller kan anpassas till fritidshemmet och på så vis göras meningsfullt eftersom utgångsläget i

fritidshemmet är ett annat. En möjlig negativ konsekvens handlar om tid. Arbetstid i skolan innebär tid som annars kunde spenderats i utvecklandet av fritidshemmets utformning (Saar, Löfdahl & Hjalmarsson 2012).

2.4. Fritidshemmets dilemman

När verksamheten planeras måste hänsyn tas till både olika tider samt olika lokaler. Tid när eleverna kommer, för mellanmål, när eleverna ska hem och så vidare. Lärare planerar verksamheten med tid som grundläggande villkor och det är i mellanrummen, efter att eleverna kommit men före mellanmålet, som meningsfulla planerade aktiviteter utförs (Saar, Löfdahl & Hjalmarsson 2012). Efterhand som elever blir äldre så är det vanligt att även skoldagarna blir längre. Beroende på hur fritidshem delat upp avdelningar med hänsyn till elevernas ålder är risken att eleverna ständigt flödar in i verksamheten efter hand som de slutar skolan (Andishmand 2017).

Något som är svårt att styra men som är viktigt både för planeringen av aktiviteter samt för eleverna är lokalerna. Många fritidshem har brist på lokaler vilket hämmar för både lärare och elever. Detta skapar en ständig uppförsbacke för lärare i fritidshem som ska utforma en meningsfull fritid för eleverna som tillbringar sin tid på fritidshemmet (Johansson och Ljusberg 2004). Är den inre miljön inte är tillfredsställande, särskilt om lokalerna inte är anpassade för både lugna och fartfyllda aktiviteter, är utevistelse en lösning för att hantera problemet. Utomhus är eleverna ofta mer fria att aktivera sig med vad de själva anser meningsfullt (Andishmand 2017).

I fria aktiviteter får eleverna aktivera sig själva från ett redan förutbestämt utbud av aktiviteter. Det Andishmand (2017) observerat under sina fältstudier är att lärare i fritidshem ofta intar en observerande roll. Lärarna ser om eleverna aktiverar sig samt om de behöver erbjuda eleverna stöd i exempelvis sociala sammanhang. Som jag nämnt tidigare om decentralisering förutsätter det att elever vill ha inflytande, ansvar och delaktighet. I vissa elevkonstellationer kan en stark ledare få makt av sina anhängare, makt är inget man bara får i dessa konstellationer (Dahl 2011). Det ledaren säger är lag och gruppen följer ledaren. Att vara delaktig i gruppen, att känna tillhörighet samt inflytande kan ske på andras bekostnad som ofta sker via subtila handlingar (a.a.).

Dahl (2011) beskriver dessa sociala konstellationer som en hierarki inuti en cirkel. Ju mer makt en elev har desto närmare cirkelns mittpunkt är eleven. Att befinna sig i cirkelns utkant innebär indirekt en osäkerhet kring att vara inkluderad eller exkluderad i gruppen. Att tillhöra en konstellation där man inte ingår i den centrala delen betyder en ständig risk att hamna utanför gruppen. Det krävs på så vis att man måste finna strategier som resulterar i ett inkluderande i gruppen. Det kan vara att förhandla om tillträde till gruppen vilket Ihrskog (2006) menar är en relationsskapande process.

En observerande lärare kan innebära att eleverna kan känna sig ständigt övervakade särskilt om vuxna sällan deltar i elevernas aktiviteter. I kontrast till den observerande läraren är en deltagande lärare genast begränsad till en grupp elever. Båda rollerna, att vara observerande eller delaktig, är två olika metoder som bygger på att ge eleverna det stöd de behöver samt för att upprätthålla kontroll och gällande regler (Løndahl & Greve 2015).

2.5. Kamraternas betydelse

I en meningsfull verksamhet gör Ihrskog (2006) skillnad på begreppen fritidsintressen kontra fritidsaktiviteter. Elevernas fritidsintressen kan vara viljan att spendera mer tid tillsammans med sina kompisar, medan fritidsaktiviteter kan vara en idrott som till exempel tennis. Ur ett vuxenperspektiv är fritidsaktiviteter en grund för att utveckla kompisrelationer men det är motsatsen till vad elevernas anser. De elever som vill spendera mer tid tillsammans med sina kompisar deltar i hög grad i kompisens fritidsaktivitet, inte för att skapa nya relationella band. Detta är ett exempel på hur vuxnas perspektiv kan vända på det som eleverna tycker är meningsfullt för dem. Genom att sträva efter optimala undervisningssituationer i verksamheten menar Ihrskog (2006) att det kan vara hämmande för elevernas relationella utveckling som är så viktig för elevernas välbefinnande.

Fritidshemmets planerade aktiviteter har flera aspekter att ta ställning till som nämnts tidigare. De måste även vara genomtänkta i relation till en kompletterande del till skolan samt att reflektera över vad eleverna finner meningsfullt. En lärare bör därför bemöta eleverna på ett professionellt sätt. Det kan handla om lärarens uttryck för egna uppfattningar, att dessa uttryck bör hållas tillbaka. Istället ska pedagogerna sätta sig in i elevernas perspektiv där elevernas tankar får träda fram (Løndahl & Greve 2015). I ett

vuxenperspektiv är undervisningssituationer styrda till den grad att kunskapsutveckling är det som lärarna fokuserar på, inte vad eleverna anser är meningsfullt. Med andra ord är kompisar, kamrater och relationer det som eleverna finner meningsfullt (Ihrskog 2006).

Det framgår med all tydlighet att kamrater är oerhört viktigt för eleverna. Att bli inkluderad eller exkluderad i konstellationer har nämnts tidigare och det är i det sociala samspelet eleverna kan få stöd för att känna sig delaktiga och inkluderade. Det finns möjligheter för fritidshemsverksamheten att arbeta i ett större perspektiv för att inkludera elever som är i behov av extra stöd (Andishmand 2017).

Det kan innebära en social sårbarhet hos elever vars vårdnadshavare är arbetslösa eller långtidssjukskrivna. Även om det inte är avsikten, kan det innebära att verksamheten exkluderar dessa elever. Detta kan leda till att verksamheten utgör ett hinder för elevernas sociala utveckling, särskilt om det redan finns en sårbarhet hos eleven (a.a.). Alla barn har rätt till en placering i fritidshem om det finns ett behov för detta (Skollag 2010:800). I en samverkan mellan hemmet, skolan och fritidshemmet kan därför en elev med behov fortsätta i en verksamhet som då kan vara meningsfull för eleven (Andishmand 2017).

3. Teoretiska utgångspunkter

I denna del presenteras teoretiska utgångspunkter som kommer vara ett stöd i analysprocessen. Studien fokuserar på vad meningsfullhet innebär för elever i 10- till 12 årsåldern. I Antonovskys (1991) teori, *känsla av sammanhang*, KASAM, är meningsfullhet en viktig ingrediens för att må bra och trivas i exempelvis fritidshemsverksamheten. *Elevers perspektiv* är en viktig komponent för att synliggöra deras beskrivningar samt uppfattningar kring meningsfullhet i verksamheten.

3.1. Salutogena teorin

Den salutogena teorin bygger på olika faktorer kring vad det är som gör att människan behåller en god hälsa. Ursprungligen härstammar teorin från medicinsk forskning därför är det viktigt att föra in teorin i studiens sammanhang (Antonovskys 1991). Antonovskys teori ställer frågan: Varför förblir människor friska? Antonovskys perspektiv är relevant eftersom det står nära samhällets olika miljöer, exempelvis fritidshemmet. På så vis går det att rikta teorin till en specifik miljö samt målgrupp för att knyta an till studiens frågeställningar.

För att må bra delar Antonovsky in KASAM i tre centrala delar, *hanterbart*, *begriplighet* samt *meningsfullhet*. För att må bra, att exempelvis trivas i fritidshemsverksamheten, utgör dessa tre områden tillsammans en känsla av sammanhang. Vad är det som gör att något blir hanterbart, begripligt samt meningsfullt?

3.1.1. Hanterbarhet

För att må bra krävs en god självkänsla, ett socialt stöd bland kompisar och kamrater samt att man har tillräckliga redskap för att hantera konflikter eller andra svårigheter man ställs inför (Antonovskys 1991). För att något ska lyckas bli hanterbart är det viktigt att man vågar prova, vågar lära och vågar utmana sig själv. Det är minst lika viktigt att omgivningen, exempelvis en lärare i fritidshem, hjälper en elev att utmana sig själv. Kanske genom att ge eleven stöd att tala inför andra. Det vill säga lyfta fram elevens kunskaper samt eventuella begränsningar för att ge eleven de redskap som krävs för att hantera svårigheter samt kontrollera olika situationer. Denna kontroll kan leda till att man är stark nog att hantera livets utmaningar samt att man inte "tar på sig offerkoftan" när man ställs inför svårigheter.

3.1.2. Begriplighet

För att må bra krävs det en tydlighet i vad som komma ska. En förutsägbarhet där man tydligt förstår syftet med något (Antonovskys 1991). Det kan handla om att ge information på olika vis. Tydlighet kan även vara att lärare och elever i fritidshemmet tillsammans gör mål och planeringar.

3.1.3. Meningsfullhet

För att må bra krävs det att man känner sig delaktig, att man känner att ens röst och intressen är lika viktiga som andras, med andra ord, en känsla av inflytande. Det kan även innebära att man får återkoppling och konstruktiv kritik i exempelvis aktiviteter och skolarbeten (Antonovskys 1991). I fritidshemmet kan det även handla om att tillsammans med andra; lärare, kompisar och kamrater utveckla samt anpassa verksamheten till en meningsfull fritid.

3.2. Elevers perspektiv

Begreppet *elevers perspektiv* är en språklig utveckling av det mer traditionella begreppet *barns perspektiv*. Numera har fritidshemmet ett eget kapitel i läroplanen, kapitel 4, där används begreppet *elever* för att påvisa verksamhetens målgrupp, därför väljer jag att använda det mer passande begreppet; *elevers perspektiv*.

Studiens syfte och frågeställningar är ställda på så vis att elevernas egna tankar, funderingar samt åsikter är betydelsefulla för undersökningen om vad eleverna upplever som meningsfullt. Eleverna har rätt till att uttrycka sina åsikter samt inflytande inte minst i fritidshemsverksamheten utan även i avseende för undersökningen (Barnkonventionen 2009). För att ta del av elevernas upplevelser, erfarenheter, tankar och känslor krävs det å ena sidan att eleverna faktiskt får möjligheten att uttrycka sig (Johansson 2003). Å andra sidan är det minst lika viktigt hur man som vuxen förhåller sig till det eleverna säger (Pramling Samuelsson & Sheridan 2003). För att förstå elevernas perspektiv krävs det att man som vuxen har förmågan att värna om elevernas integritet samt vara lyhörd i det eleverna säger (Johansson 2003). Faktum är att det eleverna säger kan tolkas som en sanning och ger därför kunskaper ur deras perspektiv (Christensen 2004) som kan besvara studiens syfte och frågeställningar.

4. Metod

I denna del presenteras metoder som valts för att samla in empiriskt material samt förklarar varför just dessa metoder använts. Studien har en kvalitativ ansats med dels standardfrågor, dels med lågt strukturerade intervjuer för att skildra elevernas perspektiv.

4.1. Val av metod

Undersökningen genomförs med två metoder: samtalspromenader samt intervjuer i fokusgrupper. Båda är i form av kvalitativa intervjuer som kan skapa ökade möjligheter att tolka elevernas perspektiv kring studiens syfte och frågeställningar.

Anledningen till att metoderna valts var dels för att ge eleverna möjlighet till en mer verklighetsförankrad, naturlig miljö att intervjuas i. Dels för att ge eleverna möjligheter till att diskutera sinsemellan, vilket kan leda till ett bredare, fylligare innehåll i insamlandet av det empiriska materialet (Bryman 2007).

Denna undersökning fokuserar på att tolka samt förmedla vad elever upplever som meningsfullt. Det är därför lämpligt att använda en metod som även gör det möjligt att dels ta hänsyn till elevernas kroppsspråk, dels låta eleverna leda diskussioner samt beskriva vad de upplever som meningsfullt (Klerfelt & Haglund 2011). Det innebär att en kvalitativ ansats är mer rimlig eftersom upplevelser och tankar exempelvis inte kan kvantifieras med hänsyn till exempelvis elevernas kroppsspråk för att svara på studiens syfte.

4.1.1. Kvalitativa metoder

Gemensamt för metoderna som kommer att användas är att de är kvalitativa metoder samt är uppbyggda med en låg struktur i relation till frågeställningar. Det studien undersöker är vad eleverna själva säger och frågor kan därför inte förutses (Cater 2015). Med hjälp av följdfrågor kan eleverna känna sig delaktiga i undersökningen eftersom deras uppfattningar och åsikter respekteras. Dock måste följdfrågor anpassas till varje unika tillfälle när intervjuer genomförs med olika grupper. På det viset får samtliga elever likvärdiga möjligheter att utveckla sitt resonemang (Klerfelt & Haglund 2011).

4.1.2. Samtalspromenad

Samtalspromenader är en metod som kan används för att ge eleverna fler möjligheter att förmedla sina tankar och upplevelser jämfört med en traditionell intervju med hög struktur. För att undersöka vad eleverna tycker och tänker om olika ting påpekar Klerfelt och Haglund (2011) att elevernas perspektiv i olika frågeställningar kan synliggöras effektivare om eleverna exempelvis får möjlighet berätta något med hjälp av bilder de tar med en kamera, på så vis kan eleverna uttrycka sig på olika sätt. Som stöd för att besvara studiens frågeställningar kommer därför i-Pads användas av eleverna för att fotografera olika miljöer. Eleverna får då möjlighet att leda promenaden samtidigt som de berättar om bilderna de tar (a.a.) utifrån tidigare ställda frågeställningar.

4.1.3. Fokusgrupper

För att komplettera samtalspromenaderna användes kvalitativa intervjuer i fokusgrupper. Mina frågor riktades till hela gruppen och tanken var att utmana eleverna till en gemensam diskussion i frågeställningar samtliga elever är bekanta med. För att underlätta eleverna till diskussion användes det dokumenterade materialet eleverna samlat under samtalspromenaden.

Syftet med fokusgrupper var att en grupp elever kan resonera samt reflektera över sin tid i fritidshemmet. På så vis kan eleverna framföra olika åsikter som därefter kan analyseras i resultatdelen (Dahlin 2015). Genom att lyssna på vad eleverna säger är det därför intressant att ta del av vad eleverna upplever som meningsfullt samt vad som till slut fick dem att sluta i fritidshemmet. Följdfrågor ställs därefter för att förtydliga om jag uppfattar eleverna rätt.

4.1.4. Inspelning av intervjuer

Intervjuerna spelades in för att jag skulle ha möjlighet att fokusera på vad eleverna säger utan att behöva anteckna något. I sin tur innebar det att jag kunde ställa relevanta följdfrågor som kan besvara studiens syfte. Det inspelade materialet kan i efterhand användas för att garantera att allt eleverna sagt finns dokumenterat.

4.2. Urval

Studiens syfte innebär att en specifik grupp elever krävs för att besvara forskningsfrågor; elever mellan 10- till 12 år som inte längre går, eller har för avsikt att sluta i fritidshemmet. Det jag var intresserad av att undersöka innebar att även fritidshemmet eleverna gått/går i måste uppfylla ett specifikt krav; en låg andel inskrivna elever i åldern 10- till 12 år.

Med ett pressat tidsschema var det lämpligt att använda ett bekvämlighetsurval. För min del innebar det att jag besökte en skola i närheten av min bostad. Eleverna som deltog i undersökningen valdes även de ut genom ett bekvämlighetsurval. Denscombe (2009) påpekar att bekvämlighetsurval är lämpligt att använda, när exempelvis tid är en begränsande faktor i en undersökning.

Jag tog kontakt med klasslärarna i årskurs 4 till 6 som gav sitt godkännande att jag under cirka 15 minuter fick informera eleverna om studien. Jag fick även elevernas scheman utskrivna så jag kunde anpassa mina 15 minuter till början eller slutet av en lektion. De elever som var intresserade att delta fick en samtyckesblankett, se Bilaga 1, som de sedan skulle lämna till en vårdnadshavare för påskrift för att sedan lämna till respektive klasslärare för att underlätta insamlingen.

Antalet samtyckesblanketter som samlades in uppgick till hela 45 stycken. I urvalsprocessen var det ”först till kvarn”, de elever som först lämnade in samtyckesblanketten fick möjligheten att delta i undersökningen. När urvalet var gjort informerades 12 elever, fyra elever från respektive årskurs 4 till 6, kring tider samt hur undersökningen skulle gå till. Eleverna fick även möjlighet att ångra sig om det inte längre ville delta i undersökningen.

4.3. Genomförande

Innan undersökningen började informerades rektorn samt berörd personal i skola och fritidshem om studien och fick då möjlighet att godkänna eller neka genomförandet av studien i fritidshemmets lokaler. Fokusgruppintervjun ägde rum i bowlinghallen. Personal i bowlinghallen informerades om studien, därefter bokades bowlinghallens klubbrum. Återigen underlättade det ha elevernas scheman tillgängliga.

4.3.1. Samtalspromenad

Samtalspromenaderna ägde rum på elevernas lunchrast. Tidsmässigt hanns enbart en klass, alltså fyra elever med att intervjuas per lunchrast och dag. Eleverna fick återigen information om hur undersökningen skulle gå till samt ta ställning till om de fortfarande ville delta. Eleverna delades in två och två varav det ena paret till en början fick sysselsätta sig i fritidshemmets ena lokal medan intervjun genomfördes med det andra paret för att sedan upprepa samma procedur med motsatt par.

Under samtalspromenaden ställdes inte följdfrågor direkt som planerat eftersom det ofta var någon typ av verksamhet i de flesta lokalerna. Med andra ord, fritidshemmets lokaler delas med skolan samt används som personalutrymme. Anledningen är alltså att så lite som möjligt störa pågående verksamhet samt att respektera respondenternas integritet. Med andra ord, att undvika en diskussion inför lärare, kompisar och kamrater.

4.3.2. Intervju i fokusgrupp

I likhet med intervjun som skedde under samtalspromenaden var det 4 elever per dag som deltog i intervjun efter att de slutat skolan. Skillnaden var att eleverna intervjuades under samma tillfälle och inte i par som under samtalspromenaden. Intervjun ägde rum i bowlinghallens klubbrum. Själva intervjun, där empirisk data samlats in, tar vid efter att vi bowlat samt under tiden vi fikade. Det resulterade i att samtliga elever, totalt 3 grupper, automatiskt samtalande kring något de alla hade gemensamt, skolan. Det innebar att jag per automatik fångades av hur eleverna öppet berättar om sina upplevelser och tankar. Detta var något jag tolkade som meningsfullt för eleverna att diskutera kring. Frågeställningar anpassades därefter till varje unik diskussion för att undersöka studiens syfte.

4.4. Etiska ställningstaganden

Etiska ställningstaganden i studien har genomförts med stöd av Vetenskapsrådets (2002) fyra etiska principer. Dessa principer är: *Informationskrav*, *nyttjandekrav*, *samtyckeskrav* samt *konfidentialitetskrav*. Det innebar att eleverna informerades kring studiens syfte och forskningsfrågor samt att informationen eleverna gav endast skulle nyttjas i forskningsändamål. Eftersom studien riktades till minderåriga elever krävdes vårdnadshavarens samtycke för elevernas deltagande i undersökningen samt att informationen eleverna delgav sig av skyddas från att eleverna kan identifieras. Elever

informerades att deltagandet var frivilligt samt de kunde när som helst välja att inte längre delta i intervjun.

4.5. Bearbetning av material

Insamlandet av empirisk data genomfördes med en låg struktur med en konsekvent fråga kring vad eleverna upplever som meningsfullt. För att åskådliggöra samt ta del av elevernas perspektiv i en fokusgruppsintervju sker ständigt en naturlig analys under intervjun (Dahlin 2015). Under transkriberingsprocessen valde jag att kategorisera empirin med hjälp av elevcitat, studiens resultat samt analysdel är även den uppbyggd på dessa kategorier. Totalt samlades cirka 5 timmars inspelat material in vilket resulterade i 77 sidor transkriberat material.

4.6. Metodkritik

Hur kan jag som intervjuare få möjlighet att undersöka det eleverna uppfattar som meningsfullt? Med en låg struktur på frågor tog jag ett kliv tillbaka i intervjusituationen. Följdfrågor ställdes i det eleverna diskuterade. Det innebar att under själva intervjun hände det att eleverna glömde bort att samtalet spelades in. En stund in i ett samtal ställde en elev frågan om jag inte skulle börja intervju dem, varpå jag fick förtydliga att det var deras diskussioner jag var intresserad av, oavsett vad de handlade om.

Under tillvägagångssättet är det viktigt att vara jämlik eleverna ur ett maktperspektiv för att ta del av deras perspektiv (Johansson 2003). Gränsen mellan en kompisrelation respektive professionell roll är även av stor vikt då fokus var att lyssna på vad eleverna har att säga för att på så vis få möjlighet att ställa följdfrågor som dels ska få det aktuella diskussionsämnet att nå en högre kvalitet, dels föra diskussionen vidare ur studiens syfte och frågeställningar.

4.6.1. Fokusgruppintervjun

En intervju som sker i grupp kan innebära att socialt starka individer tar större plats i diskussioner medan andra mer ödmjuka eller rent av undergivna personer inte får samma möjlighet att göra sig hörda (Repstad 2007). Fokusgruppintervjun genomfördes i en bowlinghall för att eleverna och jag skulle få möjlighet att lära känna varandra, på så vis kunde gruppen observeras, att gruppdynamiken skulle fungera bra ihop utan att nämnbärdade konflikter eller sårbarheter uppdragas. Saknas denna kunskap om eleverna och

hur de förhåller sig till varandra är det en risk att undersökningen blir väldigt subjektiv eller om den överhuvudtaget kan genomföras. Detta kan vara ett icke-problem i exempelvis individuella intervjuer samtidigt som individuella intervjuer även kan kritiserats för metodens möjligheter att gå på djupet i en fråga, medan intervju i grupp i sin tur kan lyfta fram olika perspektiv i en frågeställning (Håkansson 2017).

Med detta tillvägagångssätt kan det vara en svårighet att nå många respondenter på grund av tidsmässiga aspekter medan enkäter i detta fall kunde varit ett alternativ för att ta del av ett större urval.

4.6.2. Ljudinspelning

Innan intervjuerna ägde rum var jag medveten om svårigheter med att höra vem det var som sa vad i det inspelade materialet. Detta var dock inget jag tog särskilt mycket hänsyn till eftersom intervjuer i fokusgrupp inte handlar om vem som säger vad, det handlar snarare om att se skillnader i det eleverna säger (Dahlin 2015). En svårighet som visade sig var att transkribera det inspelade materialet om exempelvis flera talade samtidigt. Även yttre faktorer som ljud från omgivningen kunde påverka ljudupptagningen. Samtidigt var transkribering en oerhört tidskrävande process vilket innebar att antalet deltagare i intervjun fick begränsas.

4.6.3. Studiens validitet

Eftersom undersökningen skildrar några elevers uppfattningar samt att elever på endast ett fritidshem intervjuas, är studien endast trovärdig ur ett lokalt perspektiv. Elevernas uppfattningar bör därför inte ses som en generell slutsats, alltså hur elever uppfattar studiens syfte och frågeställningar i andra fritidshem.

5. Resultat och analys

I denna del kommer resultat samt analys av empiriska data presenteras på ett sätt som kan jämföras med hur responsen i intervjuerna utvecklades. Eleverna styrde i hög grad samtalen och kategorierna har efter hand växt fram som elevcitat; ”En chans att bli en bra person”, ”Vara tillsammans med sina kompisar”, ”Vi är tillräckligt stora att gå hem själv”, ”Reglerna är tråkiga” samt ”Går du fortfarande på fritids?”.

För att så kvalitativt som möjligt landa i elevernas perspektiv om meningsfullhet innebär det att frågan dels upprepas i olika kontexter, dels vad eleverna uppfattar som meningsfullt ständigt utvecklas i hela kapitlet.

Studiens teoretiska utgångspunkter samt mina tolkningar utgör perspektiv ur vilket analysen kommer grunda sig i. Fokus är på *elevernas perspektiv* samt teorin kring en känsla av sammanhang, för att må bra krävs en känsla av *meningsfullhet*, *begriplighet* samt *hanterbarhet* (Antonovsky 1991) som redogjordes för i kapitel tre. Studiens innehåll genomsyras av begreppet meningsfullhet medan viktiga aspekter kring begreppen *begriplighet* samt *hanterbarhet* inte nämns i särskilt stor omfattning, detta bör ses som att fokus är på meningsfullhet men att det ändå går att utläsa samtliga aspekter.

Till sist vill jag påpeka att metodens två delar, samtalspromenad samt fokusgruppsintervju presenteras gemensamt eftersom det viktiga är vad eleverna sagt och inte att presentera skillnader i när, i vilket sammanhang eleverna uttryckt sig.

5.1. “En chans att bli en bra person”

Under mina intervjuer har frågeställningar kring hur eleverna uppfattar begreppet meningsfullt varit delvis svårt för eleverna att förstå vilket leder till en svårighet att beskriva vad det är. Det finns nämligen inget givet svar på frågan och det märks tydligt hos eleverna hur individuell frågan upplevs eftersom de beskriver sin uppfattning på olika vis.

Vad är meningsfullt? Vad betyder det för dig? De flesta eleverna ställer sig till en början frågande till mina frågor. Oftast vet de inte med säkerhet hur de ska besvara just frågan kring vad meningsfullhet är. Eleverna försöker ändå sätta ord på sina tankar och uppfattar meningsfullhet som något; ”som är viktigt”, ”man kan roa sig över”. Exempelvis nämner eleverna aktiviteter, Tv-spel, brädspel samt projekt som sträcker sig över en längre tid

som meningsfullt i fritidshemmets kontext. En elev reflekterar mer kring begreppet meningsfull, det eleven sedan säger är att livet är meningsfullt

att man tänker på sitt liv, att man inte blir luffare, att man haft en chans att bli en bra person, så kanske man väljer att bli en dålig person

Å ena sidan anser eleverna att fritidshemmets aktiviteter och ”pinaler” är det som ger mening, å andra sidan handlar det även om vem eleverna spenderar sin tid med. På så vis leder elevernas diskussion in på ämnet kompisar samt hur kompisar både kan främja och hämma elevernas egna vilja.

5.1.1. ”Vara tillsammans med sina kompisar”

Eleverna uttrycker tydlig att kompisar är viktigt, både i samt utanför fritidshemmet. En elev säger att meningsfullhet i fritidshemmet är ”att man får vara tillsammans med sina kompisar och ha det bara kul”. Eleverna reflekterar över sin tid i fritidshemmet och berättar vad de vanligtvis gjorde när de var yngre. Eleverna nämnde att det var mycket lek men inte så varierat vad alla gjorde för något. Ur ett genusperspektiv beskriver eleverna att det kunde vara väldigt uppdelat mellan tjejer och killar. Eleverna säger att tjejerna ofta pysslade medan killarna lekte med lego, bilar eller var utomhus och spelade fotboll. Det eleverna säger, framförallt hur de säger det kan upplevas som att sociala normer avgränsar eleverna till vad de kan sysselsätta sig med. Antonovskys (1991) teori kan i detta fall innebära att eleverna har svårt att *hantera* situationen som i detta fall handlar om ett genusperspektiv. Att eleverna inte riktigt vågar bryta normen för att riskera att bli utsatt av sina kompisar.

Diskussionen leder därefter vidare till planerade aktiviteter i fritidshemmet. Eleverna talar om två olika planerade aktiviteter, de nämner ”backen” samt ”speldag”, aktiviteter som återkommande planeras en gång i veckan och är *begripliga* för eleverna. Några elever säger att valfriheten, exempelvis vilket spel man spelar samt att ”alla är med” är viktigt för att främja allsidiga kontakter

ja tillexempel om jag och en annan inte kände varandra så mycket så körde jag och en annan för att vi kanske inte kände varandra så bra, och desto mer så vi typ blivit bästa kompisar, så man lärde sig känna mer folk, som nu känner jag mer barn i fyran eftersom jag spelade spel med dem då

Det råder skilda meningar i vad eleverna här uppfattar som meningsfullt. Å ena sidan talar citatet ovan att aktiviteten är meningsfull för de elever som vill träffa nya kompisar,

å andra sidan innebär det att elever som säger att de saknar sina kompisar i fritidshemmet inte finner aktiviteten som ett meningsfullt sätt att spendera sin tid på. Några elever nämner även att en aktivitet som kan kännas tråkig ändå kan vara meningsfull om de får utföra den med någon de tycker om.

Även aktiviteten ”backen” kritiseras av eleverna på olika sätt. Å ena sidan nämner några elever att ”backen” kan erbjuda eleverna en känsla av att komma ifrån skolan och fritidshemmets lokaler, att det kan bli som en utflykt som är meningsfull i sig. Å andra sidan menar några elever att backen var meningsfull då de var yngre men att de växt ifrån det ”backen” har att erbjuda.

Det är intressant att återkommande aktiviteter är något som eleverna tenderar att uppskatta, beroende på vad det är såklart. Ett exempel är en diskussion kring tematiska aktiviteter som sträcker sig över en längre tid, i detta fall handlar det om ett tema kring skapande:

- Elev 1:** Sen hajen
- Elev 2:** Just det den pysslade alla
- Intervjuare:** Var ni med?
- Elev 1:** Ja
- Elev 2:** Jag med
- Elev 3:** Jag också
- Elev 4:** Fast inte jag
- Elev 1:** Man hade först ståltråd, sen papper, och sen tapetklister och så
- Elev 3:** Så jag var med o gjorde den
- Elev 2:** Vi gjorde två olika
- Elev 1:** Fast de har nog slängt den andra
- Elev 2:** Mm det var en sån svartvit, vad heter det nu igen?
- Elev 1:** Vithaj?
- Elev 4:** Val?
- Intervjuare:** Späckhuggare?
- Elev 1:** Ja
- Elev 4:** Det har jag sett i verkligheten

- Elev 1:** På den tiden kollade vi på en film som hette rädda Willy
- Elev 2:** Ja det är kul när man gör lite större projekt
- Elev 1:** Ja, några veckor
- Elev 3:** Mm, alla kan ju vara med
- Intervjuare:** Ni nämnde tidigare att ni haft ett projekt med blommor? Var det ett större projekt?
- Elev 1:** Njae...
- Elev 2:** Asså man trycker ner ett frö
- Elev 1:** Mm o sen vattna det
- Elev 4:** En sak jag vet inte riktigt om vi gjorde det på fritids eller om det var i skolan, det var med typ ballonger, och så målade de med tapetklistar och papper, och efter det blev det typ rymd, eeh rymdsaker, planeter heter det!
- Intervjuare:** Aha, ni gjorde typ stora bollar med hjälp av ballongerna?
- Elev 4:** Mm precis
- Elev 1:** Kommer ni ihåg det?
- Elev 4:** Tror det
- Intervjuare:** Vad är det som är så kul med projekt som tar längre tid?
- Elev 1:** Asså man kom dit för att göra något
- Elev 2:** E det något som bara tar en minut så är det inte så kul
- Elev 3:** Vi hade någonting, man asså man blev taggad av att komma till fritids då
- Elev 2:** Mm
- Elev 3:** Varje gång hade man hopp om att den skulle bli klar
- Intervjuare:** Aha att man vet lite vad man ska göra?
- Elev 3:** Nej
- Elev 2:** Osså kanske dom satte upp den nästa gång
- Elev 3:** Mm
- Intervjuare:** Var det bara barnen som gjorde det?
- Elev 1:** Vuxna hjälpte också till
- Elev 3:** Dom hjälpte till rätt så ofta

Det eleverna säger kan jämföras med Antonovskys (1991) menar är begripligt för eleverna som i detta fall vet vad som komma ska och beskriver en känsla av att vara

”taggad av att komma till fritids”. Här tydliggör eleverna vad de upplever som meningsfullt, att ”alla kan vara med”, ”när man gör lite större projekt” (med större menas under en längre tid, vilket en annan elev sedan säger) samt att ”vuxna hjälpte också till” (av elevernas kroppsspråk tolkas det som positivt). I detta fall kan samtliga tre delar kring Antonovskys (1991) teori uppfyllas. Eleverna kan hantera situationens kontext, de förstår vet vad de kan förvänta sig, alltså begriper aktiviteten samt de får möjlighet att delta vilket innebär att det är meningsfullt i sig.

5.1.2. ”Vi är tillräckligt stora att gå hem själv”

När jag ställer frågor kring varför eleverna slutar så bemöts jag med antingen en direkt respons, ”för att vi är tillräckligt stora att gå hem själv”, eller en mer inlindad respons kring vad eleverna erbjuds för aktiviteter, i båda fallen beskriver eleverna att de själva väljer att sluta. Som jag nämnt tidigare berättar eleverna vanligtvis om vad de gjorde när de var yngre. När eleverna berättar är det med glädje, de minns sin tid som meningsfull, att de både gjort ditt och datt och minns även vilka kompisar som var med och så vidare. Jag får ta del av elevernas resa genom åren på fritids och efter hand som eleverna berättar klart sina historier leds de in på en följdfråga; vad tycker ni är meningsfullt idag? Sådär säger en elev:

ja asså jag tror nästan att alla tycker om att spela någon typ av spel, asså när man kanske går i sexan är det inte så många som gillar att leka med lego eller barbie, det är inte så anpassat, för, äldre mm det tycker inte jag, liksom (eleven pekar och säger) barbie...

Nästan samtliga respondenter beskriver liknande uppfattningar, dels vad de anser är *meningsfullt*, dels att fritidshemmet inte är anpassat för dem utan verksamheten är för lite mindre barn. Övriga respondenter beskriver en tillvaro i fritidshemmet som kan kopplas till en hög självkänsla, de anser sig göra exakt det de vill göra utan att låta sig påverkas av vad andra anser är norm, exempelvis kan det handla om att leka med barbie eller viljan att bara vara hemma.

Eleverna ger därefter konkreta förslag samtidigt som de förhåller sig kritiska till hur verksamheten faktiskt skulle kunna anpassas för dem. Eleverna föreslår exempelvis att köpa in en dator att spela på, för att det ska fungera beskriver eleverna regler kring användandet, att alla som vill använda datorn får ”boka tid för att spela i 30 minuter”. Eleverna förstår även att det är en kostnadsfråga och att det inte alltid finns möjlighet till större investeringar. Samtidigt argumenterar eleverna över hur dyrt det är att gå på fritids

och att det då rimligtvis borde finnas möjligheter att köpa in exempelvis en dator. I en meningsfull tillvaro anser eleverna att deras intressen har en avgörande roll i deras liv och något som måste tas hänsyn till i verksamheten.

5.1.3. ”Reglerna är tråkiga”

Eleverna beskriver att när de inte längre upplever sin tid i fritidshemmet som meningsfull kan de, i de flesta fall, i samförstånd med vårdnadshavare välja att sluta, särskilt om eleverna upplever sin tid utanför fritidshemmet som mer meningsfull. Det eleverna sysselsätter sig med på sin fritid, utanför både skola och fritidshem varierar. Kontentan är att elevernas intressen inte kan tillgodoses i verksamheten. Eleverna nämner att det finns möjligheter till intressanta aktiviteter, dock att begränsningar i verksamheten leder till att intresset istället tillgodoses bättre i andra miljöer, utanför verksamheten, där eleverna kan sysselsätta sig med intressanta, meningsfulla aktiviteter. Exempelvis säger en elev som tycker om att rita:

egentligen tycker jag att ritplatsen är roligast, men det är orättvist att man bara får ta ett papper per dag, oftast får man inte ta färgade papper, reglerna är tråkiga

I diskussionen anser eleverna att ett papper om dagen är lite men diskussionen övergår snabbt i elevernas perspektiv som kretsar kring orättvisor och regler. Eleverna menar främst att regler i verksamheten bör gälla för alla, att det är orättvist när så inte är fallet. I ett vidare perspektiv kring regler i verksamheten menar eleverna att de förstår vissa regler, medan andra regler inte är begripliga för dem. Det kan tolkas i det Antonovsky (1991) menar att begriplighet är när eleverna faktiskt har exempelvis inflytande över verksamhetens regler för att den på så vis ska upplevas som meningsfull. Eleverna nämner sedan ett mobiltelefonförbud fram till det år eleverna börjar i årskurs 7, eleverna diskuterar ämnet och kommer fram till att det är rektorn som har bestämt att det ska vara ett förbud. Elevernas slutsats handlar om två olika aspekter, den ena är att det inte går att kontrollera elevernas mobilanvändande, exempelvis kan elever hamna i ett sårbart läge om eleverna fotograferar varandra utan tillåtelse och sedan publicerar bilderna i sociala medier. Den andra aspekten är att eleverna tolkar förbudet just för att vuxna inte kan kontrollera elevernas mobilanvändande.

Även om eleverna inte sätter ord på meningsfullhet i diskussionen så uppfattar jag att de lägger värde i en diskussion där de kan uttrycka konstruktiva lösningar för att påverka

verksamheten möjligheter till en mer meningsfull tid för dem. Det vill säga att eleverna vill ha ett inflytande över sin tillvaro. Återigen säger inte eleverna att delaktighet och inflytande är meningsfullt i sig, utan det är min tolkning när jag lyssnar på eleverna i deras diskussioner. I följande citat beskriver eleverna mer konkret hur deras möjligheter att påverka verksamheten ser ut:

- Intervjuare:** Har ni möjlighet att önska på fritids?
- Elev 1-4:** Alla instämmer med ett ja
- Elev 1:** Men vi gjorde nästan aldrig det
- Elev 2:** Nää precis
- Intervjuare:** Hur kom det sig?
- Elev 1:** Jo men asså jag önskade men jag önskade inne i huvudet för jag skrev inte ner och gav in det, det var ju oftast att få en till sån gul cykel
- Elev 4:** Hemliga lådan! Hehe nää, men det var ju egentligen inte så jättemhemlig
- Intervjuare:** Ah okej...
- Elev 3:** Det var alltid kö på den och när det väl va ens tur så ringde det in
- Elev 2:** Det var ju typ förslagslåda, och det tycker jag är en bra sak så alla får ge sin åsikt
- Elev 4:** Mm så hade de ett fritidsmöte varje tisdag
- Elev 1:** Men om man gick i femman så var man nästan alltid sen
- Elev 2:** Mm man slutade 2 och då var mötet nästan slut, var nästan så med alla saker

Det framgår i elevernas diskussion att de har möjlighet att uttrycka önskningar och förslag på hur verksamheten kan utvecklas för att skapa en mer meningsfull tillvaro, hur eleverna väljer att använda dessa möjligheter varierar, å ena sidan anser en elev att en "förslagslåda" är ett bra sätt där "alla får ge sin åsikt". Å andra sidan uttrycker en annan elev att "jag önskade inne i huvudet för jag skrev inte ner och gav in".

En önskan om ytterligare en gul cykel innebär två faktorer för ökad meningsfullhet; den ena faktorn är att det är cykeln som är meningsfull i sig, varav elevernas delaktighet och inflytande utgör andra faktorn för en ökad meningsfullhet. De äldre eleverna upplever att de slutade skolan senare på dagen vilket innebär att fritidsmötet nästan är slut när de

kom till verksamheten. Det finns ingen glädje i elevernas röster när de beskriver möjligheter att påverka verksamheten. Med främst fritidsmötet i åtanke kan det tolkas som att de yngre elevernas röster är viktigare, vilket i sin tur kan leda till att de äldre eleverna får anpassa sig till de yngre elevernas önskemål.

5.1.4. "Går du fortfarande på fritids?"

Som elev i fritidshem beskriver några elever att de försöker anpassa sig till normen (min tolkning), att inte sticka ut för mycket för att hamna i ett utsatt läge bland sina klasskamrater. På frågan; varför eleverna slutar? säger några elever så här:

- Elev 1:** Det var typ, desto mer och mer och mer kompisar i min klass slutade här, och nej då vill jag inte gå så mycket mer här, för att på slutet, i början på fyran kände jag att nu kommer det nya kompisar, men det kom inga utan det var 2-3 pers. men vi klickade inte så bra men nu är vi bra kompisar
- Elev 2:** Alla andra har redan slutat och man är själv
- Elev 3:** Alltså om man typ är looser så är dom mer mognare på något sätt
- Elev 2:** Aaa
- Intervjuare:** Dom som inte går kvar?
- Elev 3:** Aa
- Elev 1:** Det blir pinsamt att gå, fast då gick inte jag, fast jag hörde från andra folk "går du fortfarande på fritids?"...
- Elev 4:** Det var ju mest att jag inte hade några andra att vara med alltså det känns ju lite som ett grupstryck, att man börjar känna sig, kanske dumt att säga det men lite töntig på nått sätt
- Elev 2:** Asså det, man vill ju inte gå kvar här om alla andra redan har slutat, asså om man är typ två stycken i klassen som går på fritids och alla andra går hem efter skolan så är det inte så jätteroligt
- Elev 1:** Det hade varit roligare om fler var i sin egen ålder
- Elev 3:** Ah typ men det e ju typ nästan därför jag slutade för att jag inte hade så många att vara med här
- Elev 3:** Tidigare har jag älskat fritids
- Intervjuare:** Om fritids kunnat erbjuda lite sånt som ni nämnt tidigare hur tror ni det varit då?

- Elev 1:** Jag tror det skulle bli en stor förändring då
- Elev 3:** Det går kanske inte att gå o fika
- Elev 4:** Asså man kan göra en egen fika
- Elev 1:** Ja

Det eleverna beskriver kan till en början tolkas som en snöbollseffekt, det vill säga om en kompis slutar kan det leda till att ytterligare en annan slutar och så vidare tills ”det blir pinsamt att gå” för dem som är kvar. Det leder till att eleverna undviker att hamna i ett sårbart läge och väljer därför att sluta. Detta kan motsvara det som Antonovsky (1991) menar med att eleverna inte har förmågan att hantera situationen när det innebär att de går mot normen, alltså om de stannar i verksamheten finns det en risk att de ses som avvikande och därmed sårbara för eventuellt mobbning.

När eleverna var yngre beskriver de att de ”älskat fritids” men att det skett en förändring i hur de upplever verksamheten nu när de är äldre. Detta kan ses som ett bevis att verksamheten är väl anpassad för yngre elever samtidigt som verksamheten behöver anpassas mer för de äldre eleverna. Erbjuder verksamheten i sin tur äldre elever möjligheter till en meningsfull tid tror några elever att det skulle bli en stor förändring. Det eleverna menar är att deras tidigare erfarenheter av exempelvis gruppträck som får dem att sluta inte längre är ett hot mot deras egna vilja. På så vis kan en förändring av verksamheten i förlängningen reducera känslan av sårbarhet när fler elever upplever fritidshemmet som meningsfullt.

5.2. Sammanfattning

Det är viktigt att påpeka att samtliga respondenter beskriver likheter och skillnader i vad de upplever som meningsfullt. Beroende på vilken kontext eleverna befinner sig i kan meningsfullhet ses ur olika perspektiv. När eleverna stimuleras till ett resonerande utvecklar de i sina diskussioner olika perspektiv på meningsfullhet.

Eleverna beskriver till en början att meningsfullhet handlar om roliga aktiviteter verksamheten kan erbjuda till att umgås med kompisar. Även om eleverna själva inte uppfattar eller sätter ord på våra diskussioner som meningsfulla i sig ligger min tolkning av elevernas dialog att även; diskussioner som landar i hur eleverna skulle vilja anpassa verksamheten för äldre elever, hur regler, planeringar samt att få berätta vad de tycker och tänker är meningsfulla aspekter för eleverna.

Vad som påverkar eleverna att sluta skiljer sig åt, det kan handla om att andra kompisar slutar därför väljer även respondenterna att sluta. Någon elev måste i första hand sluta för att snöbollseffekten på så vis ska få fart menar eleverna. Att vara den elev som slutar först kan innebära som tidigare nämnts att verksamheten inte är anpassad, det vill säga verksamheten kan inte fullt ut erbjuda eleverna möjlighet till meningsfulla aktiviteter att sysselsätta sig med. Får eleverna ingen möjlighet att leva ut sina intressen blir det inte intressant att fortsätta och snöbollseffekten samt sårbarheten tar vid.

6. Diskussion

I denna del diskuteras studiens resultatdel i relation till analysen. Utifrån begreppen meningsfull fritid utgör tidigare forskning ett stöd för att diskutera studiens syfte som handlar om att förstå varför några 10- till 12-åringar inte stannar kvar i fritidshemsverksamheten.

6.1. Tid till meningsfulla aktiviteter

I fritidshemmets kontext existerar tid som den viktigaste faktorn att ta hänsyn till när verksamheten planeras. Tillexempel vilken tid eleverna kommer, tid för hemgång samt tid för mellanmål (Saar, Löfdahl & Hjalmarsson 2012). Är tid egentligen så viktigt? När eleverna intervjuas diskuterar de för det mesta med varandra. De målar upp en tydlig bild som kan sammanfattas till att samtliga elever jag intervjuar älskar fritids, i alla fall när de var yngre. I fritidshemmet kan det vara så att yngre elever är mer beroende av omsorg samt en konsekvent lärarstyrd verksamhet. De äldre eleverna uttrycker tydligt att de inte hör hemma i den verksamheten, det vill säga hos de ”mindre barnen”. Det kan därför vara viktigt att inte rama in verksamheten i tidsmässiga aspekter där exempelvis de äldre eleverna ska äta mellanmål vid en specifik tidpunkt. Vid en annan tidpunkt ska de delta i en aktivitet (Andishmand 2017). Som jag nämnt tidigare kan begreppet *fritid* i det läget diskuteras hur fri den verkligen är (Rohlin 2001).

Eleverna uttrycker att de vill få möjlighet att välja vad de vill göra, eller snarare välja om de vill delta i en aktivitet. I enlighet med vad Skolinspektionen (2010) rapporterar behöver fritidshemmen *erbjuda* eleverna fler planerade samt varierande aktiviteter. Eleverna ger förslag hur aktiviteter kan innebära att de får boka upp sig på sådant de vill delta i, det vill säga aktiviteter de anser är meningsfulla. Problematiken med detta förhållningsätt är om personalen i fritidshemmet tidsmässigt har svårigheter att skapa dessa förutsättningar för eleverna (Saar, Löfdahl & Hjalmarsson 2012). En så kallad *tidsvinst* eller kanske *frigörandet av tid* för personalen i fritidshemmet med äldre elever kan vara om fritidshemmet har möjligheter att i sin tur ge eleverna möjligheten att själva exempelvis bereda sitt mellanmål. En konsekvens kan vara att kylskåpet kommer öppnas och stängas över 100 gånger per dag. Vilka miljömässiga samt hälsomässiga konsekvenser det i sin tur kan leda till är inget jag kommer redogöra för i denna studie.

Ytterligare konsekvenser av en mer fri tid, framförallt om fritidshemmet för de äldre eleverna är för årskurs 2 och uppåt (Skolinspektionen 2010), kan vara att; när de yngre eleverna går till matsalen för att äta sitt mellanmål får personal samt äldre elever möjlighet till en mer kvalitativ tid tillsammans där *frigörandet av tid* kan innebära att eleverna i enlighet med Barnkonventionen (2009) får ökade möjligheter att framföra sina åsikter. Under förutsättning att personalen är öppen för denna möjlighet.

6.2. Kompisar på fritids

När elever deltar i en aktivitet i fritidshemmet kan det innebära att de har olika perspektiv på vad som är meningsfullt i aktiviteten. Medan några elever anser att det är aktiviteten i sig som är meningsfull kan andra elever uppleva att det är tiden tillsammans med kompiserna som är meningsfull. Det elevernas säger stämmer bra med det Ihrskog (2006) skriver. Det Ihrskog (2006) påpekar är två aspekter; Den första är att vuxnas perspektiv på aktiviteter i fritidshemmet kan vara för att eleverna ska knyta band med varandra; Den andra aspekten är att deltagandet i en aktivitet istället om att få spendera mer tid tillsammans med sin kompis (a.a.).

När kompisar efter hand slutar på fritids uppstår en tredje aspekt. Den handlar om att aktiviteter inte längre är meningsfulla för elever som saknar sina kompisar, ett tomrum skapas. I förlängningen kan Ihrskogs (2006) första aspekt stimulera eleverna till ett främjande av nya relationer. Frågan är om eleverna är intresserade av att skapa nya relationer när kompisarna inte längre är kvar i verksamheten? I denna komplexa situation talar ändå statistiken för sig själv, att äldre elever i hög grad slutar. Elevernas respons talar även den för sig själv. Att eleverna inte finner verksamheten som meningsfull. Eleverna saknar sina kompisar samt eleverna upplever en form av sårbarhet om de stannar kvar i verksamheten.

Det kan verka som en paradox att det är eleverna själva som väljer att sluta. Jag vill påstå att det är en stor skillnad i vad eleverna anser är meningsfullt i förhållande till vad verksamheten erbjuder eleverna att sysselsätta sig med. Eleverna upplever en "pinsamhet", att man är en "looser", att man kan känna sig "lite töntig" om man går kvar i fritidshemmet för länge samt att "grupptricket" får eleverna att sluta. Detta kan förklaras i det Dahl (2011) påpekar om sociala konstellationer, om eleverna känner en indirekt

osäkerhet kring att vara inkluderad eller exkluderad i klassen innebär det en känsla av att de kan ses som avvikande och finner därför strategier för att undvika ett sårbart läge (a.a.).

Känslan att vara annorlunda slår hårt mot de flesta elever, om alla kompisar går hem kan det kännas som man hamnar i ett väldigt utsatt och sårbart läge inför kompisarna. Det är dock skillnad hos eleverna med en, i min tolkning, hög självkänsla. Dessa elever gör vad de anser är meningsfullt samt har förmågan att hantera andras åsikter på ett sätt där de inte låter sig påverkas av negativa influenser (Antonovsky 1991).

6.3. Elevernas inflytande i verksamheten

I fritidshemmet beskriver eleverna två möjligheter till inflytande samt delaktighet; förslagslåda samt fritidsmöte. Det eleverna inte säger är att diskussionerna vi har under intervjuerna är meningsfulla men det är ändå viktigt att påpeka detta som elevernas tredje möjlighet till inflytande.

Fritidshemmets uppdrag är bland annat att skapa dessa möjligheter för eleverna men att samtidigt inte begränsa till, vad eleverna upplever, enbart de två förstnämnda alternativen för eleverna att få sina röster hörda (Andishmand 2017). Responsen kring frågan; Vad eleverna upplever som meningsfullt? utvecklas ständigt beroende på vilken kontext eleverna befinner sig i. Detta kan vara jämförbart med hur eleverna kan uttrycka åsikter i fritidshemmet. Det kan vara problematiskt att enbart hänvisa eleverna att dokumentera sina tankar i förslagslådan eller som något de kan lyfta till kommande fritidsmöte.

Det är viktigt att personalen i fritidshemmet ger eleverna utrymme att låta tankar träda fram genom att sätta sig in i elevernas perspektiv (Løndahl & Greve 2015). Lyhördhet bland personal i fritidshemmet kan ge eleverna ökade möjligheter att uttrycka spontana tankar (Andishmand 2017) samtidigt kan det vara en utmaning för personalen att ge alla elever möjlighet att uttrycka sig, särskilt om många elever vistas i verksamheten (Saar, Löfdahl & Hjalmarsson 2012). I en samverkan mellan skola och fritidshem kan det därför underlätta för personalen i fritidshemmet att bilda uppfattningar om vad eleverna upplever som meningsfullt (a.a.).

6.4. Sammanfattning

Studien har i många fall samma resultat som tidigare forskning kommit fram till. Nya lärdomar har belysts i vad äldre elever upplever som en meningsfull fritid samt en upplevd

känsla av sårbarhet i fritidshemmet. Dessa lärdomar kan tillsammans ge en förklaring på varför äldre elever slutar. Vad eleverna upplever som meningsfullt i olika sammanhang kan sammanfattas till: *aktiviteter*, *kompisar* och *normer*.

Eleverna slutar när verksamheten inte längre erbjuder meningsfulla *aktiviteter*, när eleverna vill spendera mer tid med sina *kompisar* samt när eleverna riskerar att hamna i ett sårbart läge, det vill säga när sociala *normer* påverkar eleverna.

Tidsmässiga aspekter kan försvåra arbetet att skapa ett meningsfullt fritidshem om pedagoger inte hinner undersöka elevernas intressen, en samverkan mellan skola och fritidshem kan underlätta för pedagoger att förstå vilka behov eleverna har, vilka styrkor respektive svagheter eleverna besitter samt vad som intresserar eleverna. På så vis kan fritidshemmet anpassa verksamheten till att erbjuda aktiviteter eleverna upplever som meningsfulla.

6.5. Förslag till vidare forskning

En frågeställning som kan vara intressant att undersöka är frågan kring verksamhetens pedagoger samt ledning; Vill de att äldre elever ska stanna i fritidshemmet? Finns det ekonomiska aspekter, det vill säga vilka aktiva val görs för att erbjuda äldre elever en meningsfull fritid? Det kan därför vara intressant att dels undersöka ovanstående frågor genom att rikta frågorna till pedagoger samt ledning. Dels genom ett utvecklingsarbete där verksamheten uttrycker ett behov att anpassa den för äldre elever.

Referenser

- Andishmand, C. (2017). *Fritidshem eller servicehem?: en etnografisk studie av fritidshem i tre socioekonomiskt skilda områden*. Diss. Göteborg: Göteborgs universitet, 2017.
- Antonovsky, A. (1991). *Hälsans mysterium*. Stockholm: Natur och kultur.
- Barnkonventionen: *FN:s konvention om barnets rättigheter*. (2009). Stockholm: UNICEF Sverige.
- Bryman, A. (2011). *Samhällsvetenskapliga metoder*. 2., [rev.] uppl. Malmö: Liber.
- Cater, K., Å. (2015). Att intervjua barn. I G, Ahrne. & P, Svensson. *Handbok i kvalitativa metoder*. (ss. 68-80). Stockholm: Liber.
- Christensen, P.H. (2004). Children's Participation in Ethnographic Research: Issues of Power and Representation. *Children & Society*. 18(2), ss. 165-176.
- Dahl, M. (2011). *Barns sociala liv på fritidshemmet: En studie om praktikgemenskaper och alliansbildning i egenstyrda aktiviteter*. Lic.-avh. Göteborg: Göteborgs universitet, 2011.
- Dahlin I., S. (2015). Fokusgruppsdiskussioner. I G, Ahrne & P, Svensson. *Handbok i kvalitativa metoder*. (ss. 81-92). Stockholm: Liber.
- Denscombe, M. (2009). *Forskningshandboken för småskaliga forskningsprojekt inom samhällsvetenskaperna*. Lund: Studentlitteratur.
- Den nya skollagen: för kunskap, valfrihet, och trygghet: regeringens proposition 2009/10:165*. (2010). Stockholm: Riksdagens tryckeriexpedition.
- Håkansson, J. (2017). *Systematiskt kvalitetsarbete i förskola, skola och fritidshem: Strategier och metoder*. Lund: Studentlitteratur.

Ihrskog, M. (2006). *Kompisar och kamrater: barns och ungas villkor för relationsskapande i vardagen*. Diss. Växjö: Växjö universitet, 2006.

Jensen, M. (2011). Informellt lärande i fritidshemmet. I A, Klerfelt & B, Haglund. *Fritidspedagogik: fritidshemmets teorier och praktiker*. Stockholm: Liber.

Johansson, E. (2003). Att närma sig barns perspektiv. Forskares och pedagogers möten med barns perspektiv. *Pedagogisk forskning i Sverige*. nr. 1-2, ss. 42-57.

Johansson, I & Ljusberg, A., L. (2004). *Barn i fritidshem*. Stockholm: Lärarhögskolan.

Klerfelt, A. & Haglund, B. (2011). Samtalspromenader barns berättelser om meningen med fritids. I A, Klerfelt & B, Haglund. (red). *Fritidspedagogik fritidshemmets teorier och praktiker*. (ss. 155-181). Stockholm: Liber.

Løndahl, K & Greve, A. (2015). Didactic Approaches to Child-Managed Play: Analyses of Teacher's Interaction Styles in Kindergartens and After-School Programmes in Norway. *International Journal of Early Childhood*. Vol. 47, nr. 3. ss. 461-479.

Orwehag, H., M & Olsson, M., A-C. (2011). Lärande i fria miljöer. I A, Klerfelt & B, Haglund. (red). *Fritidspedagogik fritidshemmets teorier och praktiker*. (ss. 115-136). Stockholm: Liber.

Pramling Samuelsson, I. & Sheridan, S. (2003). Delaktighet som värdering och pedagogik. *Pedagogisk forskning i Sverige*. nr. 1-2. ss. 70-84.

Repstad, P. (2007). *Närhet och distans: kvalitativa metoder i samhällsvetenskap*. Lund: Studentlitteratur.

Rohlin, M. (2001). *Att styra i namn av barns fritid: en nutidshistoria om konstruktionen av dagens fritidshem i samordning med skolan*. Diss. Stockholm: Stockholms universitet, 2001.

Saar, T., Löfdahl, A. och Hjalmarsson, M. (2012). Kunskapsmöjligheter i svenska fritidshem. *Nordisk Barnehageforskning*. Vol. 5, nr. 3, ss. 1–13.

Skolinspektionen (2010). *Kvalitet i fritidshem*. Kvalitetsgranskning Rapport 2010:3. Stockholm: Skolinspektionen.

<https://www.skolinspektionen.se/globalassets/publikationssok/granskningsrapporter/kvalitetsgranskningar/2010/fritidshem/rapport-kvalitet-fritidshem.pdf> (Hämtad: 2017-01-31).

Skollag (2010:800). Stockholm: Utbildningsdepartementet. Hämtad från: https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/skollag-2010800_sfs-2010-800/2010:800 (Hämtad: 2018-01-31).

Skolverket. (2015). *Skolformer, fritidshem*.

<https://www.skolverket.se/skolformer/fritidshem> (Hämtad: 2017-12-27).

Skolverket (2017). *Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet 2011: reviderad 2017*. Stockholm: Skolverket Tillgänglig på Internet: <http://www.skolverket.se/publikationer?id=3813>.

Skolverket (2014). *Allmänna råd för fritidshem*.

<https://www.skolverket.se/publikationer?id=3301>.

Skolverket (2016). *Statistik i tabeller, fritidshem*. <https://www.skolverket.se/statistik-och-utvardering/statistik-i-tabeller/fritidshem> (Hämtad: 2017-12-25).

Stukát, S (2005). *Att skriva examensarbete inom utbildningsvetenskap*. Lund: Studentlitteratur.

Vetenskapsrådet (2002). *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*. Stockholm: Vetenskapsrådet. (17 s). <http://www.codex.vr.se/texts/HSFR.pdf> (Hämtad: 2018-02-19).

Bilaga 1. Samtyckesblankett

Hej!

Mitt namn är Adam Bäck och jag läser till lärare med inriktning mot arbete i fritidshem. Jag skriver just nu mitt examensarbete och är intresserad av att undersöka vad som är meningsfullt för elever i fritidshemmet samt om de kan förklara varför några 10- till 12-åringar inte stannar kvar.

Jag kommer genomföra intervjuer i två steg. Den första i form av samtalspromenader och den andra i form av gruppintervjuer. Samtalspromenaden genomförs med 2 elever åt gången där jag också går med. Eleverna får låna exempelvis i-Pads för att fotografera olika miljöer i fritidshemmet. Exempelvis ber jag eleven fotografera den roligaste/tråkigaste platsen i fritidshemmet. Gruppintervjun genomförs med 3-4 elever åt gången. Vi kommer diskutera elevernas fotografier med frågeställningar som; Varför är det roligt/tråkigt? Vid intresse erbjuder jag eleverna att göra gruppintervjun i X, det vill säga före/efter intervjun kommer vi spela bowling samt fika och jag står då för kostnaden, det innebär även att intervjun måste ske efter skoltid.

Under intervjuerna kommer samtalen spelas in för att jag enkelt ska ha möjlighet att sammanställa all insamlad information. Studien följer forskningsetiska principer vilket innebär att deltagandet är frivilligt och kan när som helst avbrytas. Elevens deltagande behandlas konfidentiellt och resultatet kommer endast att användas i forskningsändamål.

Fyll i talongen nedan och lämna till XX. Om ni har några frågor är ni välkomna att kontakta mig;

Adam Bäck: adam.back@hotmail.com Mob: 0709- 22 08 34

Jag () samtycker () samtycker inte

till att mitt barn deltar i undersökningen.

Jag () samtycker () samtycker inte (intervjun kommer ske i skolan)

till att mitt barn följer med och bowlar/fikar.

Datum: _____ Barnets namn: _____

Vårdnadshavarens namnteckning: _____ Mob: _____

Bilaga 2. Frågeställningar; Samtalspromenad samt intervju

Kontrollfrågor:

Hur gammal är du?

Stämmer det att du har gått, men inte längre går på fritids?

Intervjufrågor:

Vad är meningsfull för er?

Är det meningsfullt?

Hur upplever ni något som meningsfullt?

Om ni ska vara på fritids en dag, kan ni fotografera; Något ni kan tänka er att göra? Något ni inte vill göra?

Frågorna nedanför ställde jag under intervjuerna. Frågorna formuleras efter hand som intervjuerna pågår:

Hur gick det till när ni slutade?

Kommer ni ihåg var ni tyckte det var roligast/tråkigast på fritids?

Kommer ni ihåg var/vad ni helst ville göra på fritids?

Vad gjorde ni på fritids när ni var där?

Vad gör ni på er fritid när ni slutar skolan?

Det ni gör på er fritid; upplever ni att det finns möjligheter till liknande aktiviteter på fritids? Ja/Nej

Om ni fått bestämma, hur skulle fritidshemmet sett ut, fungerat? Hade ni förändrat något?

Finns det något ni saknar?

Följdfrågor:

Kan ni visa mig?

Har jag förstått er rätt?

Vad tänker ni om det?